

УДК 821.161.2:821.161.1.09(092)](049.32)
DOI 10.31654/2520-6966-2021-17f-102-224-226

В. Б. Мусій

доктор філологічних наук, професор,
завідувачка кафедри загального та слов'янського літературознавства
філологічного факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

Вкрай необхідне видання (Рецензія на книгу Г. В. Самойленка «Микола Гоголь і Україна: енциклопедія». Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 696 с.)

Центром гоголезнавства, авторитет якого визнано як в Україні, так і в слов'янознавчих центрах інших країн світу, є, звичайно, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Саме тут виходять «Гоголезнавчі студії», проходять міжнародні наукові конференції, на які збираються гоголезнавці різних країн світу, друкуються монографічні розробки питань біографії та творчості Миколи Гоголя.

У 2020 році саме тут, у Ніжині, сталася насправді видатна подія – вийшла енциклопедія «Микола Гоголь і Україна». Її автором є видатний учений-гоголезнавець Григорій Васильович Самойленко, ініціатор вивчення спадщини М. В. Гоголя. Йому належить близько 500 праць, серед яких багато монографій, присвячених саме Миколі Гоголю.

Енциклопедію відкриває «Авторське слово», пафос якого – національні, українські коріння Миколи Гоголя. Митець навіть у творах про російську дійсність залишався українцем у своїй душі, у турботах саме про долю України. Таке акцентування уваги на національній складовій світосприйняття митця, художній моделі та картині світу у його творах обумовлено не тільки назвою праці Г. В. Самойленка. Увага до національних корінь гоголівської творчості дуже важлива сьогодні для кожного українця, його самосвідомості, для усієї країни, яка усвідомлює свою культурну спадщину. Г. В. Самойленко дуже стисло й водночас точно формулює значущість Миколи Гоголя: «Гоголь став письменником міжнародного значення, величною постаттю світової літератури. І все ж сьогодні ми доводимо, що він належить українському народу...» (стор. 4).

Енциклопедія вміщує більш ніж 900 статей. Її завершує «Коротка хроніка життя і творчості Гоголя, пов'язана з Україною» – результ-

тат неспинної кропіткої праці. День за днем, місяць за місяцем, рік за роком встановлені деталі буття письменника: його листування, зустрічі, подорожі, художня діяльність. Така хроніка має величезне значення перш за все для кожного науковця, який досліджує зв'язок між творчістю Миколи Гоголя та його біографією, подіями у світі – усім тим, що впливало на роботу письменника, спонукало його на вибір образів та мотивів.

Статті, розміщені в енциклопедію, дуже різноманітні за своєю тематикою. Тут і музеї митця, і театральні вистави його творів, видатні актори, поети, письменники, творчість яких так або інакше пов'язана з творчою спадщиною Миколи Гоголя. Тут же звернемо увагу на численні раритетні сторінки газет, афіш, фото акторів, видатних режисерів. Наприклад, фрагмент сторінки газети «Правда України» 4 квітня 1944 року зі статтею «Певець народа-богатыря» до 135 річниці з дня народження письменника. Майже кожна з наведених в енциклопедії ілюстрацій заслуговує на те, щоб стати окремим об'єктом інтермедіального дослідження. Читач енциклопедії отримує інформацію про видатних перекладачів творів Гоголя українською мовою (наприклад, на стор. 631 міститься стаття про Щурата Василя Григоровича, який у своєму перекладі «Тараса Бульби» звернувся до давньої назви Україна-Русь за допомогою словосполучення «руська земля»).

Багато уваги автором енциклопедії приділено науковому досвіду осягнення життя та творчості Миколи Гоголя. Окремі статті присвячено Н. Є. Крутиковій, одному з фундаторів гоголезнавства в Україні, П. В. Михеду, ініціатору і керівнику Гоголезнавчого науково-методичного центру в Ніжині, завідувачу відділу слов'янських літератур інституту літератури ім. Тараса Шевченка НАН України, таким видатним гоголезнавцям України, як В. І. Мацапура, С. Д. Абрамович, О. С. Киченко, В. Я. Звиняцьковський. Завдяки цим статтям формується цілісна картина проблематики наукових досліджень гоголівської спадщини українськими вченими.

Особливу увагу хотілось би привернути до статей, які присвячені сучасникам Миколи Гоголя – письменникам, етнографам, історикам, фольклористам. Серед них – Михайло Олександрович Максимович, Осип Максимович Бодяньський, Микола Іванович Костомаров, Олександр Семенович Данилевський – усі ті, хто оточував Миколу Гоголя, хто болів душею, як і Гоголь, за стан, долю української культури, намагався зберегти пам'ять про велике

минуле України, хто зробив свій внесок у збереження національної культурної спадщини, її наукове дослідження.

Завершуючи відгук на працю Григорія Васильовича Самойленка, від якої я знаходжуся у справжньому захваті, зазначу, що енциклопедія «Микола Гоголь і Україна» (Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 696 с.) вкрай необхідна як для культурного, так і наукового життя сучасної України і заслуговує широкого визнання.

V. B. Musiy

Doctor of Philology, Professor,
Head of the Department of General and Slavic Literary Studies,
Faculty of Philology, Odessa National University named after I. I. Mechnikov

**An extremely necessary publication. (Review of the book
by G. V. Samoilenko «Mykola Gogol and Ukraine:
encyclopedia». Nizhyn: NDU named after M. Gogol, 2020. 696 p.)**